

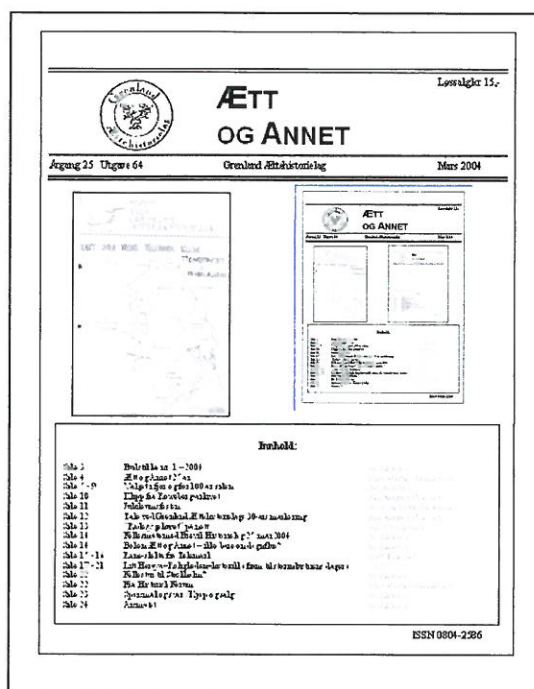
ÆTT OG ANNET

Løssalg kr 15,-

Årgang 25 Utgave 64

Grenland Ættehistorielag

Mars 2004

Innhold:

Side 3	Budstikka nr. 1 – 2004
Side 4	Medlemsbladet er 25 år.
Side 5 - 9	Valget i fjor og for 100 år siden
Side 10	Klipp fra Roweberg-arkivet
Side 11	Jubileumsfesten
Side 12	Tale ved Grenland Ættehistorielags 30-års markering
Side 13	"Radesygehuset" på nett
Side 14	Fellesmøte med Brevik Historielag 25. mai 2004
Side 14	Boken Ætt og Annet – ikke bare en døgnflue?
Side 15 - 16	Rane-slekta fra Telemark
Side 17 - 21	Litt Herøya-Roligheden-historikk (fram til storindustriens dager)
Side 22	Fellestur til Stockholm?
Side 22	Fra Historisk Forum
Side 23	Spørsmål og svar / Kjøp og salg
Side 24	Årsmøtet

Redaktøren
Redaktøren
Tor Ellefsen
Jan Kjøppen Petersen
Terje Rehn Holm-Johnsen
Jan Kjøppen Petersen
Jan Christensen
Redaktøren
Redaktøren
Rolf Andersen
"T.N."
Redaktøren
Thor Wølner Gundersen
Redaktøren
Redaktøren

ISSN 0804-2586

REDAKSJONSKOMITÉ FOR ÆTT OG ANNET:

ANSVARLIG REDAKTØR:

Terje Rehn Holm-Johnsen Skogvn 20 H0603 3919 Porsgrunn Tlf. 35 56 62 65

Thor Wølner Gundersen Sivert Urnes vei 55 3714 Skien Tlf. 35 52 27 84

Per Stian Bjørnø Kjendal Fredbokbakken 9 3919 Porsgrunn Tlf. 35 55 66 66

Jan Christensen Kvernbekkveien 5a 3716 Skien Tlf. 35 52 47 08

INFORMASJON OM GRENLAND ÆTTEHISTORIELAG:

Formann

Per Stian B. Kjendal
Tlf. 35 55 66 66
kjendal@online.no

Viseformann

Thor W. Gundersen
Tlf. 35 52 27 84
two-gun@frisurf.no

Arkivar

Kersti Sorter
Tlf. 35 97 21 57
sorter@bamble.online.no

Kasserer

Andreas Søli
Tlf. 35 50 01 57
asoeli@online.no

Sekretær

Terje R. Holm-Johnsen
Tlf. 35 56 62 65
porsgrunn@online.no

Styremedlem

Frank Johannessen
Tlf. 35 59 58 41
frajoha@start.no

Styremedlem

Vigdis Kverndal
Tlf. 35 54 93 17
vigdiskv@frisurf.no

Varamedlem

Liv M.S. Pettersen
Tlf. 35 53 57 52
Terjp2@online.no

Varamedlem

Kari Aabelvik Sahlin
Tlf. 35 5129 25
l-sah@online.no

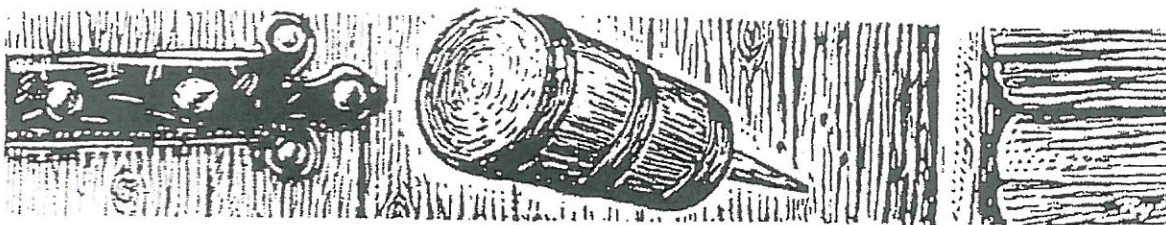
Kjenner du slektsforskere i Grenlands-området som fremdeles ikke er medlem i vår forening, og som derved går glipp av muligheten for å bruke vårt meget gode arkiv? Det kan skyldes at vedkommende ikke vet hvor en skal henvende seg. Her er alle nødvendige opplysninger for den som vil bli medlem:

Kontakt Adresse : **Grenland Ættehistorielag**, postboks 169, 3901 Porsgrunn
E-mail : **grenland@grenlandslekt.no**
Hjemmeside: **www.grenlandslekt.no**

Prisene for medlemskap er som følger:

Enkeltperson kr. 100, ektepar kr. 120, personer i Norden kr 150 og personer utenfor Norden kr 180.

Kontingenten sendes til: **Grenland Ættehistorielag**,
Postgirokonto 0540 08 73048,
Postboks 169
3901 Porsgrunn

BUDSTIKKA NR 1 – 2004

Bibliotekmøter våren 2004:

4. mars
18. mars
15. april
29. april (utvidet)
13. mai

Kersti Sorter – Liv Pettersen – Kari Aabelvik Sahlin
Andreas Søli – Thor W. Gundersen – Per Stian B. Kjendal
Terje Holm-Johnsen – Frank Johannesen – Vigdis Kverndal
Kersti Sorter – Liv Pettersen – Kari Aabelvik Sahlin
Andreas Søli – Thor Gundersen – Per Stian Bjørnø Kjendal

Som vanlig begynner møtene kl 18 og avsluttes når biblioteket stenger kl 20. Utvidede møter går frem til 21-22 tiden.

Årsmøtet:

Årsmøtet avholdes torsdag 25. mars 2003 på Eidanger Menighetshus. Les mer om årsmøtet på side 24.

Deadline for Ætt og Annet:

Hvis du har artikler til Ætt og Annet, vær obs på følgende datoer for deadline:

Vinter: 30. januar

Vår: 30. mai

Høst: 30. september

Nye innkjøp:

Folkräkningen for hele Sverige 1890 på CD
Fyresdal kirkebøker på mikrofilmkort
Mo kirkebøker på mikrofilmkort
Bø kirkebok 3, 1733 – 1748 på mikrofilmkort

Nye medlemmer:

Ole Bjørn Darrud, 3408 Tranby
Bent Dagsrud, 3731 Skien
Ragnar Solberg, 3920 Porsgrunn
Roy Kaasa, 3920 Porsgrunn
Trygve Wang, 3725 Skien

Blader og bøker til salgs:

Kassereren har fortsatt alle de tidligere nummerne av Ætt og Annet til salgs. Prisen er kr 15,- per stk. Ved kjøp av mange gis det rabatt. Jubileumsboka vår fra 2003 selges også. Pris for boka er 200,- (for medlemmer 150 for et eksemplar, 200 for øvrige). Ta kontakt med kasserer.

Korrigerer fra redaktøren:

I forrige nummer (nr. 63) ble artikkelen om sjøadmiral Cornelius Cruys presentert på en slik måte at det kunne oppfattes som om forfatter var Fokke van der Meer. Som det kommer frem i teksten har kun van der Meer trykt et tidligere radiokåseri forfattet av vitenskapsmannen Torgrim Titlestad, men med forfatterens tillatelse. Redaktøren beklager med dette formuleringen.

Adresseforandring:

Selv om du flytter vil du vel fortsatt som medlem ønske å motta Ætt og Annet?

Meld derfor adresseforandring til oss!

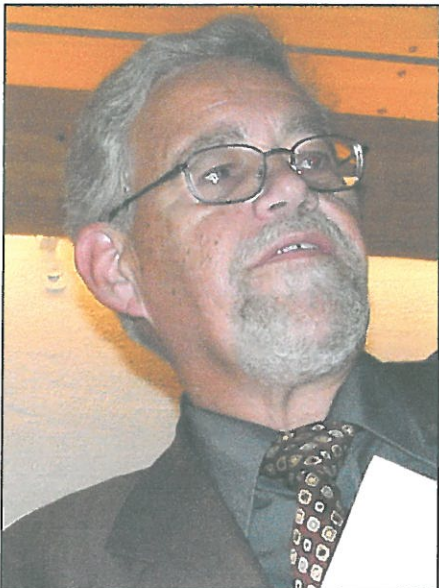
MEDLEMSBLADET ER 25 ÅR

AV REDAKTØREN

I disse dager er det 25 år siden Grenland Ættehistorielag fikk sitt medlemsblad. Én mann har vært med i redaksjonskomiteen helt fra starten, nemlig vår viseformann (og mangeårige formann) Thor Wølner Gundersen. Jeg har bedt Thor fortelle litt om utviklingen av bladet gjennom disse 25 årene.

RED: Hvordan startet det hele?

TWG: Det var faktisk min idé å starte et medlemsblad, jeg mente det måtte være et viktig bindeledd mellom styret og medlemmene. Dette var lenge før vi startet opp med våre bibliotekmøter to ganger hver måned; nå kan vi jo treffes ca. 20 ganger pr. år, den gangen var det kun 4-5 møter med foredrag + en lagstur med egne biler.

Jeg kom med i styret i 1977 og var nokså "fersk" som styremedlem (arkivar) da jeg tok opp idéen. Jeg nevnte den først for en som hadde vært med lenger, og høsten -78 la vi forslaget fram for styret. Der var det straks interesse, bl. a. ville daværende formann Roar F. Nesse være med. Jeg overtok formannsvervet to-tre uker etter at første nummer av medlemsbladet kom ut. Ivar Steen-Johnsen (senere kjent fra media) var tredjemann i den første redaksjonskomiteen, men snart overtok Dag Straume hans plass, og det ble vi tre som laget bladet i mange år. Det var helst Dag og jeg som skrev, med gode bidrag fra Gunnlaug og Torbjørn Aasetre og andre, mens Nesse klippet og limte det hele sammen. Slik foregikk det nemlig i mange år, inntil dataalderen. Nå redigeres hele medlemsbladet på PC, og PCen har vel også gjort skrivejobben noe enklere.

RED: Hadde dere noen tanker om hva et slikt medlemsblad burde inneholde?

TWG: Ja. Jeg hadde tenkt en del på det før jeg kom med forslaget, og i redaksjonen hadde vi ofte samtaler omkring dette. Bladet skulle fungere som et bindeledd – det betydde at det måtte inneholde informasjon fra styret. Det kunne være om styrets sammensetning, om innkjøp av kilder (det første innkjøp til arkivet var i 1978, da vi spanderte hele 1801-tellingen i fotostatkopier), om hvem som forsket på hvilke slekter osv. Videre ville vi ha med en "Spørsmål og svar"-spalte, det kunne bidra til at medlemmer med felles interesser kunne finne sammen. Vi skrev også om aktuelle kilder for slektsforskere, og selvsagt hadde vi mange artikler om kjente og mindre kjente slekter.

RED: Hva vil du si er de største forandringene fra starten og fram til i dag?

TWG: Vanskelig å si. Jeg har nevnt forandringen fra "klipp-og-lim" til data-redigering. Tidligere kopierte vi alt selv, og deretter skrev vi på konvolutter og slikket frimerker før vi fikk sendingene av gårde. Nå har vi råd til å la Vapro gjøre disse jobbene.

Videre må nevnes at i 1993 skiftet medlemsbladet navn. Vi utlyste en navnekonkurranse, og Nicolay B. Flor (som for øvrig overtok formannsvervet etter meg akkurat den våren) vant med det glimrende forslaget "Ætt og annet". Fra mai -94 har også Budstikka vært et fast innslag i bladet, etter at den en stund kom ut separat. Dermed sparte vi litt penger.

RED: Andre forandringer?

TWG: I 1998 laget vi et jubileumsnummer med litt stivere, kulørt omslag, og slik har bladet sett ut siden. Nå synes jeg medlemsbladet vårt er blitt en profesjonell og tiltalende trykksak som vi kan være stolte av (Det har jeg for øvrig vært siden -79.). Jeg føler at arbeidet er i god gjenge og i gode hender, så da er vel tiden inne for å trekke seg tilbake og overlate plassen i redaksjonskomiteen til andre.

VALGET I FJØR OG FOR 100 ÅR SIDEN

OLDEFAR ELLEFSSENS VALGDELTADELSE

AV TOR ELLEFSEN

Det var stor bekymring over dalende valgdeltagelse etter fjorårets kommunevalg; i vårt nærmiljø hadde Porsgrunn 54,7% oppmøte og Skien 51,5%¹.

I nekrologen til min oldefar² står det at han i yngre år var aktiv i politikken i Gjerpen herredstyre. Torgrim Ellefsen (1856-1925) bodde i Bråten all sin tid - frem til 1920 hørte det til Gjerpen – etter justering av kommunegrensene havnet han i Porsgrunn på sine gamle dager.

Min far stemte i alle år på Venstre. Han hevdet også i hele sitt liv at hans farfar Torgrim var ihuga Venstremann³, men den gang ei!

Flere ting har vært interessant å se nærmere på, når jeg nå har begynt å grave i en historie jeg for kort tid siden ikke kjente særlig til. Først og fremst når han var politisk aktiv, dernest hvilke parti han stilte for og hva som kunne ha påvirket ham til det – men også om valget for 100 år siden, litt mer generelt.

Valgresultat 1901

La oss ta det siste først. I 1901⁴ kunngjør valgstyrets formann, Gunnar Knudsen, at for valget i Gjerpen er det bare følgende lister som er gyldige og kan benyttes: Venstres liste, Det konservative partis liste og Arbeidernes liste. Hver liste inneholder 40 navn og lørdag den 5. oktober stemmes det.

Det blir avgitt 773 stemmer, 432 til Venstre, 218 til Høire, 107 til Arbeiderne, 3 ”vilde” lister og 13 stemmer som blir forkastet. Opptellingen viser at Venstre får 23 plasser, Høire 12 og Arbeiderne 5 plasser. Dette er i store trekk klart mandag, og tirsdag⁵ står det navn på alle representanter og suppleanter.

Det var anledning til å stryke og gi tilleggsstemmer den gang som nå.

På Venstres liste er de fem første oppført på listen som oversikten viser; stemme-resultatet i kolonnen til høyre:

1. Gunnar Knudsen Borgestad	(5) Lars Eriksen Ballestad
2. Nils Skilbred Frogner	(1) Gunnar Knudsen Borgestad
3. Hans N Riis	(3) Hans N Riis
4. Sveinung H Hoppestad	(29) Peder Venstøb
5. Lars Eriksen Ballestad	(13) Jacob Myren

¹ Avisen VARDEN, 17. september 2003

² Porsgrunns Dagblad, 11. desember 1925

³ ... og at han møtte sammen med Gunnar Knudsen. Der hadde han rett!

⁴ Avisen VARDEN, 28. september 1901

⁵ Avisen VARDEN, 8. oktober 1901

For Høires liste er de fem første:

1. O K Høiset	(1) O K Høiset
2. H J Nærum	(3) Julius Rasmussen
3. Julius Rasmussen	(2) H J Nærum
4. Peder A Myren	(9) L Nygaard
5. Christopher Blom	(26) Peder G Meen

For Arbeidernes liste er de fem første også lik dem som alt i alt kom inn i herredstyret. Denne listen hadde kumulert de ti første navnene med tre plasser hver, slik at listen som helhet inneholdt bare 20 navn.

1. Gunnar Olsen Borgestad	(2) Olav Nera
2. Olav Nera	(4) Kristian Strandgarden Bøle
3. Hans Moholdt Borge	(6) Andreas Larsen Bøle
4. Kristian Strandgarden Bøle	(8) Andreas Nilssen Fossum
5. Lars Hansen Borge	(9) Hans Ingebretsen Borgestad

Oldefar Torgrim

På spørsmål til Thor Gundersen i Skien kommune og Grenland Ættehistorielag, finner han ut at oldefar Torgrim har vært med i herredstyre i to perioder; valgt 1901 for 1902-1904 og valgt i 1904 for perioden 1905-1907.

... og hvor er det så blitt av oldefar Torgrim. Han står sist blant de ti kumulerte på Arbeidernes liste og kommer inn som annen suppleant. Her er resten av gjengen:

6. Andreas Larsen Bøle	(7) Erik Hansen Fossum
7. Erik Hansen Fossum	(10) Torgrim Ellefsen Braaten
8. Andreas Nilsen Fossum	(1) Gunnar Olsen Borgestad
9. Hans Ingebretsen Borgestad	(3) Hans Moholdt Borge
10. Torgrim Ellefsen Braaten	(5) Lars Hansen Borge

Valgdeltagelsen

Jeg begynte med den store bekymring det nå i våre dager er over lav valgdeltagelse; hva skjedde den gang? Alle menn hadde fått almen stemmerett til dette valget og en del kvinner hadde også stemmerett på visse betingelser. I Gjerpen var det i året 1901 i alt 1909 stemmeberettigede.

	Alle	Mænd	Kvinder
Avgitte stemmer	773	647	128
Stemmeberettigede	1.909	1.178	731
Deltagelse	40,5%	54,9%	17,5%

For mennenes vedkommende er vel dette kjente tall?

Varden⁶ var også bekymret for deltagelsen den gang, men så noen lyspunkter:

⁶ Avisen VARDEN, 8. oktober 1901.

"Deltagelsen har saaledes ikke været stor. For Kvindernes vedkommende har den dog ikke været værst, naar der tages i Betragtning, at det var første Gang, de havde Adgang til Valgurnen."

Kvinnedeltagelse

Selv om få av kvinnene stemte, var det enda færre kvinner på listene. Venstre hadde tre, Høire hadde tre og Arbeiderne hadde ingen. Ingen kvinner kom inn i herredstyret⁷.

Venstre hadde på 15. plass Kirstine Rosvald Aas, på 16. plass Elise Sørbø og på 17. plass Marie Kløcker Bøle. De havner på de absolutt siste plasser på varalisten – Kløcner på 38. plass, Sørbø på 39. og Rosvald på 40. plass.

På Høires liste er Ellida Ording satt opp på 33. plass, Anne Heisholdt på 34. og Gunhild Isaksen Sneltvedt på 35. plass. Ingen av dem finnes på listens 12 plasser eller blant de 12 suppleantene.

Arbeiderne

Venstre hadde tradisjon for å samarbeide med arbeidere og den "radikale" del av befolkningen. Mye av det politiske arbeidet blant arbeiderne i slutten av 1800-tallet forgikk i Venstres regi, og det var også i samarbeid med dette partiet de fikk sine folk frem⁸. Motsetningene lå nok likevel på lur, noe som også medvirket til egne lister ved valget i 1901, da den alminnelige stemmeretten for menn var vedtatt.

Venstreavisen Varden skriver⁹ etter valget:

"Et beklagelig Træf er det, at kun to Arbeidere af de af Venstre opstillede naaede frem. Antagelig i Harme over Borgestadarbeidernes Optræden og Særlisten har Gaardbrugerne aabenbart strøget de opstillede Arbeidere, men derved straffet de loyale Venstrearbeiderne, som danner en væsentlig Del av vort Parti i Gjerpen. Hvor forklarelig end Gaardbrugernes Optræden i dette Tilfælde er, saa virker den dog uretfærdigt og skadelig."

Familiesammenhenger

Min oldefar var yngste og 12. barn etter Ellef Helgesen Haukaråsen (1800-1862) og Elen Jacobsdatter Prestesetre (1819-1891). Det er ikke særlig interessant i denne sammenheng; mer interessant er hans svigerfamilie, hvor to av konens søstere var gift med to brødre Andersen, som hadde sosialistiske tilbøyeligheter.

I Wahlstrøms bok¹⁰ trer Torgeirs svigerforeldre frem. Isak Johnsen Ihlen (1834-1919) og Maren Isaksdatter Skyer (1822-1911) driver butikk på Bøle, og har fire staute døtre.

Ida Karine (1856-1948) ble gift med Kristen Nielsen og flyttet til Sundjordet i Porsgrunn. Henne kan vi la ligge i denne sammenheng. Neste var oldemor Marianne (1858-1948), gift med Torgrim og mor til åtte barn. I tillegg ble min far foreldreløs tidlig i 1920-årene og bestemor tok seg av ham og broren resten av livet. Jeg kan så vidt huske henne hjemmefra før hun døde. Det var e' grepa dame, handlekraftig og beslutsom, ifølge far – og med et hjerte av gull.

Nest yngste søster var Hanna Kirstine (1860-1941) som ble gift med Edvart Andersen; den yngste var Karoline Fredrikke (1863-1943). Hun ble gift med Edvarts (halv)bror Nils. De var barnløse, og det var tante Karoline og onkel Nils¹¹ som drev butikken videre etter Isak og Maren.

⁷ Det skulle gå svært lang tid før det skjedde.

⁸ Terje Christensen: Gjerpen bygds historie, bind II. Skien 1978, side 662.

⁹ Avisen VARDEN, 8. oktober 1901.

¹⁰ Thorbjørn Wahlstrøm: Sånn var'e på BØLE. Skien 1999, side 76.

Nils Andersen

Nils Andersen (1862-1943) var yngste sønn av Anders Pedersen¹² Braanan (1821-1880) og første kone Elisabeth Pedersdatter Bøhle (1836-1866)¹³. I folketellingen for 1891 er han oppført som bjelkehugger med litt jord. I tillegg til å drive butikk var han aktiv i organisering av stuerne ved elva og var medlem av "Bøle stuergjeng"¹⁴ hvor han en periode også var formann¹⁵.

Jeg regner med at oldefar Torgrim bl.a. ble påvirket av sin svoger, sosialisten; noe venstremann var han iallfall ikke, hverken før eller senere.

Valget i 1904

Neste gang det skal velges kommunestyrerepresentanter, stiller de samme partier liste i Gjerpen. Venstre, som fortsatt er det største partiet, får 20 representanter, Høire får 12 og De frisindede arbeideres liste får 8. Men hvor er nå sosialisten? Torgrim står på 30. plass på Høires liste¹⁶ og kommer inn som 12. og siste suppleant. Her er det et samarbeid fra tidligere mellom Høire og arbeiderne i opposisjon mot Venstre (se Stortingsvalget året før), slik at det må være noe av forklaringen.

Kommunevalgene i 1898 og 1907

For valgene i 1901 og 1904 visste jeg, ut fra det Thor Gundersen hadde funnet frem, at oldefar Torgrim var med. Hva med valgene før og etter den perioden. I 1898 var han 42 år gammel, ved valget i 1907 var han 51 – dvs en mann i sin beste alder.

Ifølge de listene som ble lagt frem og brukt i 1898, hvor Venstre fikk 22, Høire 17 og Sentrum 1 representant, finnes han ikke nevnt. Ved valget i 1907, hvor Venstre, De konservative og Arbeiderne stilte lister, er han havnet som listefyll på Høires liste på 34. plass¹⁷. Venstre får denne gang 20 representanter, de to andre 10 hver. Hverken blant representantene eller de ti suppleantene fra Høire er Torgrim å finne.

Stortingsvalget 1903

Frem til og med dette valget, valgte man valgmenn som igjen valgte stortingsrepresentanter. Det skulle velges en valgmenn for hver 100 stemmeberettiget i herredene og for Gjerpen med sine 1416 manntallsførte skulle det velges 15 valgmenn. Venstre og Høire stilte lister. Torgrim stod som nr 2 på Høires liste og ble valgt inn som nr 2 av de 15 valgmenn som skulle velges; de øvrige 14 kom fra Venstres liste.

Varden skriver¹⁸ at Venstres representant "... måtte vige Plads for Fælleskandidaten Ellefsen, der hører til Høire." Av resultatlistene går det frem at Torgrim får svært mange personlige stemmer for å komme så høyt opp på listen. Han blir bare slått av Venstres gårdbruker Gunnar Sem fra Rising.

¹¹ "Bestemor", "tante" og "onkel" er alle fars relasjoner og uttrykk. Bestemor Mariane var hans, men tante Karoline var hans fars tante – og egentlig min fars grandtante.

¹² Thorbjørn Wahlstrøm: Sånn var'e på BØLE. Skien 1999, side 13.

¹³ Edvart Andersen var neste i Anders Pedersens barneflokk, første sønn med Anders' kone nr 2, Kirsten Andersdatter Langerød.

¹⁴ Thorbjørn Wahlstrøm: Sånn var'e på BØLE. Skien 1999, side 69.

¹⁵ Terje Christensen: Gjerpen bygds historie, bind II. Skien 1978, side 666.

¹⁶ Avisen VARDEN, 28. september 1904.

¹⁷ Avisen VARDEN, 10. oktober 1907.

¹⁸ Avisen VARDEN, 28. august 1903.

For valgmannstinget for Bratsberg (alle herred) møtte 140 valgmenn fra Venstre og 33 fra Høire. Lett match - alle fire stortingsmenn fra Bratsberg kom fra Venstre, med gjenvalg på stortingsrepresentant Skilbred som nr 1 (Gunnar Knudsen stilte ikke til valg for denne perioden).

Etterfølgende stortingsvalg var direktevalg i enmannskretser, og i tidligere stortingsvalg (1900) er Torgrim heller ikke å finne.

Exit oldefar Torgrim

Noen stor politiker, som har satt varige spor etter seg i Gjerpens nære fortid, var han nok ikke. Men – tross alt, han var oldefaren min, da. Og selv om vi er 15 stykker som har han til oldefar, er han i våre øyne nokså sjelden. Jeg har et bilde av ham, ikke særlig skarpt, men av en mann med stort, prektig fullskjegg. Og – så har jeg stokken hans - sort med sølvhåndtak hvor det er gravert inn TE (!!).

Andre valg i Gjerpen

Selv om dette ikke har noe med oldefar Torgrim å gjøre, er det likevel en begivenhet som er verd å nevne. I 1905 var det to folkeavstemninger: Unions- og kongevalget¹⁹. Unionsvalget foregikk i Gjerpen søndag 13. august. 1225 stemte ja til unionsoppløsning, ingen stemte nei. Av i alt 1367 stemmeberettigede lot 142 være å stemme.

Ikke fullt så glatt gikk det i kongevalget. Gunnar Knudsen var republikaner og la ikke på noen måte skjul på dette. Han hadde stor innflytelse i hele Bratsberg, hvor republikanerne sto sterkt. Avstemningen fant sted 12. og 13. november, og på spørsmål om hvorvidt man var enige i at prins Carl av Danmark skulle tilbys Norges krone, stemte 576 ja, 572 nei og 241 lot være å stemme.

En fremmøteprosent på 89,6 og 82,6 tyder på – den gang som nå – at bare tema og engasjement er stort og viktig nok – kommer også velgerne og gjør sin plikt.

¹⁹ Terje Christensen: Gjerpen bygds historie, bind II. Skien 1978, side 655f.

KLIPP FRA ROWENBERG-ARKIVET – OM BYGDEBOKARBEIDENE I FYRESDAL OG SILJAN.

SAMLET AV JAN KØPPEN PETERSEN – ”OVERSATT” AV REDAKTØREN

For nogen Aar siden var det en Norsk-Amerikaner som vilde heim til Gamlelandet og finde gaarden som Slegten stammet fra. Han vidste det var Serkland i Slemdal. Men da han kom til Norge, var det ingen som kunde hjelpe Manden, for ingen kunde si hvor denne Gaard laa. Han var på Vei at gi op det hele, da han tilfældigvis traf en som sa: Slemdal har forandret Navn. Bygda heder nu Siljan. Dermed var Sagen ordnet, og Manden fandt Gaarden Serkland i Siljan (mellem Larvik og Skien).

I denne bygd, som nu heder Siljan, men før Slemdal, har det i de sidste Aar blit tat op et arbeide for å få Bygdas historie undersøgt og skrevet ned. Det er Sognepresten, Asbjørn Bakken, som i Spidsen for en Bygdebogkomite leder Arbeidet. Komiteen bestaar av Maskinist Karl Forberg, Hogstad, Gaardbruger Mattias Torsholdt, Gaardbruger Knut Engelstad, Gaardbruger Olaf Gonsholt, Gaardbruger Erik (??) Kiste og Skogsarbeider Kristian Eidet. Adskillig Stof er allerede indsamlet, men et slikt Tiltag tar Tid.

Nu ønsker Komiteen at komme i Forbindelse med udflyttede Slemdølinger eller Siljansokninger som det nu heder. Den vil sætte op et kartotek over Medlemmer av de udflyttede Slegter. Faa rede paa hvor de bor og hvordan de har det i den nye Verden.

Den ber derfor om at alle som tilhører Slegter der er udvandret fra Slemdal (Siljan) vil sætte seg i Forbindelse med komiteen. Av Betydning er det ogsaa at faa vide om der eksisterer gamle Dokumenter eller Breve som kan kaste lys over udvandringen. De første fra Slemdal som reiste til Amerika drog Vaaren 1842. Siden den tid har ca 500 udvandret, saa det er nog ikke saa faa som idag kan regne med at ha Slegt i Siljan. De viktigste Gaardsnavne i Bygda er: Grorud, Aarum, Hogstad, Sølland, Island, Tormodsrød, Solverød, Kløverød, Schilbred, Høiset, Sørbø, Øverbø. Sagen, Torsholt, Gurholt, Engelstad, Serkland, Gonsholt, Austad, Finsrud, Kiste, Moholt, Nahaug, Kvisla og Nes (eller Neset).

Bygdebogen vil nok ikke være ferdig paa flere Aar endnu, men naar det gjælder Undersøgelsen av de gamle Slægter, er dette Arbeidet paa det nærmeste avsluttet. Vil en derfor ha Oplysninger om disse, kan en henvende sig til Sogneprest Asbjørn Bakken, Siljan.

Komiteen vil efterhvert som Arbeidet strider frem holde Bygdefolket og andre interesserte underrettet om arbeidet, ligesom den regner med at faa den økonomiske Støtte som arbeidet kræver.

En av de første som fra Slemdal drog til Amerika var Bygdens Ordfører, Erik Engebretsen Tveitan. Han var den første Ordfører (1837-1841) og en meget dygtig Mand. Det har ikke lyktes at finde noget Billede af denne Mand hjemme i Norge. Men det antas at det hos hans Efterkommere i Amerika findes Billede av han. Hvis en eller anden av Bladets Læsere skulde kjende til et slikt Billede, ber jeg om at Undertegnede maa bli varslet.

Asbjørn Bakken, Siljan i November 1946. Trykket i Decoraposten 12. desember 1946

Fyresdal, Telemark, April 1939.

Hallo. Fyresdøler og ætlingar av Fyrisdølar som hev sett bu der burte i Vesterheimen. Ver helsa frå heimbygdi.

I dei siste årtier hev det kome so mange førespurnader til heimbygdi frå utvandra Fyrisdølar om si slekt. Også folket her gjeng med ynskje um større og betre kjennskap til si ætt.

Dette ynskje hev Fyrisdølar i gamlelandet lenge hatt planar om å imøtekome i form av ei ætte- og bygdesoge. Fyrst og framst ei ættesoge til å byrje med. Ei slik ættesoge yver alle slekter i dalen er lenge sidan samlet og utarbeidt. Det er ein ting som manglar. Pengar nok til å kosta utgjevingi av ættesoga. Det skal mange pengar til å få gjeva ut eit slikt verk om det skal bli so fullstændigt som det er tenkt. Folk i heimbygdi maktar det dessværre ikkje åleine for tidi. Men då dette er ei sak for alle Fyrisdølar, bør også alle som kan vere med på kostnaden. Og mi hev den tru at rektig mange vil vere med å gje si støtte når dei bare fær kjennskap til saki.

Denne ættesoga er samla og utarbeidt av Bendik Veum. Innsamling av stoff og utarbeiding hev gjeve på i mangfoldige år. Dette blir åleine ei stor bok på 5 til 600 sider då den omfattar alle slekter i Fyresdal – og gards-sogune – flere hundrad år attende. Her vil kvar eineste Fyrisdøl, kor han no er, finne opplysningar om si slekt og sine forfedrar, for over 500 år attende. Dessuden vil boki ha personal og kulturhistoriske opplysningar av stort verd.

Frendar – Skulde ikkje ei slik bok vere værd å eige? Og skulde ikkje dette bli ein gjev arv å gje etterkommarane dykkar i det nye land?

Skulde det no vere nokon av dykk som hev råd og hjartelag til å støtte dette, so kan tilskot sendast til undertegna, som set dei inn i Fyresdal Sparebank, der me no hev eit fond på nokre tusind kronor.

Med vyrnad for Bygnesogenevndi i Fyresdal, Hallvard Grythe. Trykket i ukjent avis 25. april 1939.

JUBILEUMSFESTEN

AV TERJE REHN HOLM-JOHNSEN

30. oktober 2003 feiret vi oss selv. I 30 år hadde vi virket og bidratt til å vedlikeholde interessen for genealogi og tildels lokalhistorie i Grenland. 40 mennesker var tilstede på Brekke museum 12. juni 1973 for å ha den konstituerende møtet for Grenland Ættehistorielag. 30. oktober, drøye 30 år etter var mellom 50 og 60 mennesker samlet for å markere begivenheten i kantina til Porsgrunns Porselensfabrikk i Porsgrunn.

For å få litt historisk "føde" før middagen i kantina var det to parallelle omvisninger på bymuseet i Porsgrunn som først stod på plakaten. Den største gruppen valgte å se på porselenssamlinga, mens en mindre gruppe gikk nærmere elva for å se på sjøfartsdelen av museet. Begge steder ble gruppen møtt av dyktige, ivrige guider som fortalte historien om gjenstandene vi så.

Selve markeringen begynte med en tale av formannen hvor han fortalte litt om lagets 30-årige historie, om hvordan vi har bygget opp vårt imponerende arkiv. Etter talen ble det en god middag bestående av Biff Stroganoff med ris og salat, samt godt drikke til mat. Praten gikk livlig rundt bordene under middagen. Mange av den eldre garde av våre medlemmer var møtt opp. Også de som ikke så ofte kommer på våre medlemsmøter lenger. For dem ble det et hjertelig gjensyn med foreningen.

Etter middagen var det igjen tid for taler og annet. Styret i Grenland Ættehistorielag hadde, blant annet i anledning av jubileet, gått inn for å introdusere *Grenland Ættehistorielags hederspris*. Det første året stod styret selv for utvelgelsen av en verdig vinner, og valget var lett. Mangeårig medlem, tidligere styremedlem, arkivar og data-registrerer, Reidar Ballestad, fikk hedersprisen for sin innsats for laget. Prisen var i år et kunstfat fra Porsgrunn Porselensfabrikk.

Etter prisutdelingen og gratulasjoner til Reidar, fortsatte Per Stian med å fortelle om jubileumsboka som vi har laget i anledning dagen. Den ble første gang presentert for medlemmene denne dagen. En av forfatterne, vår egen Thor Gundersen, snakket en halv times tid om Skiens eldste historie, som han hadde laget en artikkel om i boka. Thor er en av flere dyktige og kjente lokalhistorikere fra området som bidro til boka vår. Nærmere 40 bøker ble "revet" bort umiddelbart etter at Thor takket for ordet. Som vi også ser i ettertid har boka blitt tatt godt imot blant leserene og gjør at vi allerede drømmer om et nytt bok-prosjekt. Det blir forøvrig lansert annet sted i dette nummeret.

Festen ble avsluttet av Jan Køppen Petersen. I tillegg til å være en ivrig slektsforsker, og bidragsyter både til blad og bok, er han en av diktets venner. Han holdt en tale, og leste et dikt, som jeg synes ga festen en verdig avslutning. Med hans og diktforfatter Håkon Olsens tillatelse har vi fått lov å gjengi talen som en hyllest til oss selv.

TALE VED GRENLAND ÆTTEHISTORIELAGS 30-ÅRS MARKERING

AV JAN KØPPEN PETERSEN (MED DIKT AV HÅKON OLSEN)

"Her er so mange gamle ting på garden som bind meg fastare til ætt og jord." skriver forfatteren Halvor J. Sandsdalen i sitt dikt "ættarav" fra 1946.

For oss genealoger er garden sentral i oppsporingen av våre aner. Er man så heldig å finne forfedre fra en gard kan man i bygdebøker følge sin slekt i generasjoner tilbake i tiden. Men foruten den trykte litteratur finnes det en lang rekke andre kilder, som gir utfordring for en slektsgransker. Vi finner det spennende å studere fortiden.

En venn av meg, Håkon Olsen fra Porsgrunn, har nylig skrevet et dikt med nettopp tittelen:

FORTIDEN

Lik en bekk uten kilde, et tre
uten rot,
er enhver som sin fortid
har glemt.
Dine aner har gjort deg til den
som du er,
gjennom gener ditt liv er
bestemt.

For å kjenne den tid som du
lever i nå,
må din fortid for deg være
kjent.
Dine forfedres liv må du også
forstå,
du må vite hva en gang har
hendt.

For å kjenne deg selv må du
granske din
slekt,
du må vite hvor du
hører til.
Husk da på kjære venn, ingen
er jo perfekt,
dersom noen av dem har
fart vill.

Hva din slekt har begått, enten vondt
eller godt
det kan være et sjokk for
enhver.
Har du gransket deg selv, har du
allting forstått,
dine aner har vist hvem
du er.

I 30 år har medlemmer av Grenland Ættehistorielag forsket på fortiden, noe som markeres her i kveld. Selv har jeg i 10 år hatt gleden av å være medlem i laget.

Det var et kurs i slektsgransking med forelesninger av Gunnlaug og Torbjørn Aasetre, våren 1990 som innviet meg i læren om slektenes opprinnelse, utfoldelse og indre innbyrdes sammenheng.

Vi som er samlet her i aften har et fellesskap i en spennende hobby. Det som jeg synes er mest fascinerende ved denne interessen er at vi har muligheten fra å frigjøre oss fra PC'en eller mikrofilmapparatet på biblioteket for å oppsøke arkiver eller lete etter våre røtter på ulike geografiske steder.

Ikke minst komme i kontakt med andre muntlige kilder og personer, i det hele tatt bli kjent med andre mennesker og derved utvide det sosiale fellesskap.

Aktivitetene i Grenland Ættehistorielag med bibliotekmøter, medlemsbladet "Ætt og Annet" og nå også med egen jubileumsbok gir inspirasjon for medlemmene og vil gi fortsatt vekst og fremgang for laget.

Jeg utbringer en skål for 30-årsjubilanten!

"RADESYGEHUSET" PÅ NETT

AV JAN CHRISTENSEN

Som en del vel husker, fikk ættehistorielaget tilgang til den gamle pasientprotokollen til "radesygehuset", som i sin tid lå på Osebakken. Protokollen befant seg i arkivet til Telemark Sentralsykehus. Vi filmet hele protokollen som vanlig rullfilm, og denne har vært til utlån fra arkivet vårt.

Deretter fikk vi ordnet slik at protokollen ble innlevert til statsarkivet i Kongsberg. Nå har statsarkivet skrevet av hele protokollen, og i forbindelse med arkivenes dag i fjor høst, ble protokollen presentert på digitalarkivet som søkbar database.

Statsarkivet skriver følgende om protokollen:

Pasientjournal for Bratsberg amtssykehus ("Radesygehuset") 1778-1822

Originalkilden befinner seg i Statsarkivet i Kongsberg, Bratsberg len- og amtsarkiv, nr. 319.

Kilden – 1 protokoll – omfatter tiden fra 1778, da Amtssykehuset ble opprettet på Osebakken i Porsgrunn. Det ble flyttet til Faret ved Skien i 1830. Amtssykehuset, eller Radesygehuset som det også ble kalt, behandlet syfilis, spedalskhet og liknende infeksjonssykdommer.

Originalkilden omfatter perioden 1778-1822 og er i sin helhet registrert i databasen, som inneholder ca. 2500 pasientinnførsler.

Pasientnr: Hver pasient ble innskrevet med eget nummer. Det faktiske antallet pasienter var imidlertid litt lavere enn nummerrekken tilsier, for enkelte pasienter ble innskrevet flere ganger.

Tilstand: I denne rubrikken er pasientens tilstand innført, tilnærmet i sin helhet fra originalkilden. I tilfeller hvor det ikke er plass til all tekst, fortsetter innførselen i merknadsrubrikken.

Kjelder ordna etter: | Type | Døyerande område | Dagens område | Same område | 1801 | 1865 | 1875 | 1900 | Siste 100 | Søk

Finn postar der

Alle Fører | Neste | Heim | [Analyse](#) | Dokumentasjon | Utskriftsformat | Korrektur | Vel felt å sjå | Vis databasar for same område | Innlogging

Digitalarkivet: Pasientar på Bratsberg amtssykehus 1778-1822. [22200/4]

Rettar til dataene: Digitalarkivet

Post 1-10 av 3509 totalt i databasen

Nummer	Førenamn	Etternamn	Heimstad	Alder	Tilstand	Innskriveren	Utskriveren
1 1	Helje	Gundersdatter	Gierpen	45	var meget stærk befængt med Rade-Sygen. Efter Attester paa Amtets Regning	29.9.1778	Død 24. Janr.
2 2	Anne	Halvorsdatter	Solum	18	stærk befængt af Rade-Sygen. Efter Attester paa Amtets Bekostning	4.10.1778	Helbredet 25. Janr.
3 3	Ole	Torbiørnsen	Sillejord, Fladahls Annex	48	stærk befængt af Rade-Sygen. Efter Attester paa Amtets Bekostning	8.10.1778	Helbredet 25. Janr.
4 4	Anne	Svendsdatter	Sillejord, Fladahls Annex	40	stærk befængt af Rade-Sygen. Efter Attester paa Amtets Bekostning	8.10.1778	Helbredet 25. Janr.
5 5	Ziri	Olsdatter	Sillejord, Fladahls Annex	10	befængt af Rade-Sygen. Efter Attester paa Amtets Bekostning	8.10.1778	Helbredet 25. Janr.
6 6	Ingeborg	Olsdatter	Sillejord, Fladals Annex	8	befængt af Rade-Sygen. Efter Attester paa Amtets Bekostning	8.10.1778	Helbredet 25. Janr.
7 7	Anne	Olsdatter	Sillejord, Fladals Annex	7	befængt af Rade-Sygen. Efter Attest paa Amtets Regning	8.10.1778	Helbredet 25. Janr.

Dette er en spennende kilde, da den omhandler mennesker fra hele Telemark. Det er nå mye lettere å søke seg fram til personer og områder. Vår film kan jo dermed brukes til å sjekke originalen for de som ønsker en ekstra kontroll.

Databasen finnes på Digitalarkivet under følgende adresse:

<http://129.177.171.80/cgi-win/webcens.exe?slag=visbase&filnamn=sy06001778&spraak=&metanr=2811>

eller bare gå til <http://digitalarkivet.no> og velg : Dagens Område/Telemark/806 Skien/806 Skien/ og så ligger basen under "Pasienter på Bratsberg amtssykehus 1778-1822".

FELLESMØTE MED BREVIK HISTORIELAG 25. MAI 2004

AV REDAKTØREN

Etter et initiativ fra Grenland Ættehistorielag arrangeres den 25. mai klokken 19:00 et fellesmøte i Brevik mellom Brevik Historielag og Grenland Ættehistorielag. Det vil bli et innlegg fra Historielaget om lokalhistorie fra Brevik. Møtet holdes i Brevik rådhus.

Det forventes at vi skal presentere noe innenfor genealogien fra Brevik. Dersom noen av våre medlemmer har noe de ønsker å presentere med tilknytning til Brevik, ber jeg om at de tar kontakt med Frank Johannessen som blir vår koordinator for dette. Han kan nås på epost frajoha@start.no

Da dette blir den eneste meldingen om møtet ber jeg de som er interesserte i dette å sette av noen timer denne tirsdags kvelden. Det er ingen påmelding til selve møtet.

Vi ønsker derfor alle velkommen til Brevik og et spennende møte i rådhuset med mange interessante tema.

BOKEN ÆTT OG ANNET – IKKE BARE EN DØGNFLUE?

AV REDAKTØREN

Salget av boken Ætt og Annet går over all forventning. Derfor har redaksjonskomiteen, med tillatelse fra styret, begynt å tenke i retning av nok en utgivelse av **Ætt og Annet** i bokform. Noe bestemmelse på når en ny bok vil bli utgitt er enda ikke satt, men redaktøren vil gjerne be de av lagets medlemmer som føler at de kan bidra med noe, om å ta kontakt med en fra redaksjonen og fortelle oss om hva dere vil skrive om. Frister for levering av selve materialet kommer vi tilbake til.

Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkaste artikler eller å bruke dem i *bladet* Ætt og Annet dersom vi mener at artikkelen hører mest hjemme der.

Vi vil gjerne minne om at vi med forrige bok forsøkte å nærme oss den "vanlige" leser, men at vi heller ikke ville glemme vårt opphav. Dvs at stoffet til den nye boka bør være interessant for allmennheten, endel lokalhistorie og litt slektshistorie.

Under tar vi med et par av kommentarene fra avisene:

 "Emnene er interessante - mange er lite drøvtygget fra før - de fleste er meget godt behandlet. Illustrasjoner og bilder er over gjennomsnittet. Et høydepunkt: Thor Wølner Gundersens gjennomgang av Skiens tidlige historie."

(Varden, Lørdag 13/12 2003)

"Eg skulle nesten ønske at vi kunne prente heile boka som føljetong! Grenland Ættehistorielag har plassert seg mellom dei aller beste med jubileumsboka."

(Telemark Tidend, Lørdag 22/11 2003)

RANE KONGSFOSTRE "DEN VIDFARNE" – EN VIKING FRA GRENLAND

DATA INNSAMLET OG PRESENTERT AV ROLF ANDERSEN

Redaksjonskomiteen i Skien Historielag har fått inn et bidrag til "Brynet", et innlegg som forteller om en lokal stormann i Grenland på den tiden da Skien fikk sine første hus, flettverkshus som etter hvert ble avløst av tømmer-bygninger. Svært få personer er kjent fra våre områder på den tiden, men vårt medlem Rolf Andersen har ved hjelp av Snorres kongesagaer klart å tegne et bilde av en av dem - Rane Roesson. Snorre forteller dette ca 200 år etter Ranes tid, og det er kun Ranes forbindelser med norske konger som skaffer ham plass i kongesagaene, men han er likevel en av de første telemarkinger (egentlig grener) som vi kan danne oss et bilde av.

Vi har fått anledning til å bruke det innsendte bidraget også i "Ætt og annet".

På slutten av vikingtiden, ca 975, var Roe den kvite lendmann i Grenland. Rane "den vidfarende" var sønn til Roe. Kong Gudrød Bjørnsson i Vestfold hadde en sønn som het Harald. Han ble sendt til oppfostring i Grenland hos Roe den kvite. Rane og Harald var jevngamle og fosterbrødre.

Etter at kong Gudrød var falt ved Tunsberg, rømte Harald, som nå ble kalt "den grenske", over til Svitjod (Sverige) sammen med fosterbroren Rane og noen få menn. I Svitjod slo de seg sammen med "Skoglar-Toste", som var en av de mektigste menn i landet. Datter til Toste var den ikke ukjente Sigrid (Storråde), som ble gift med Eirik Sveakonge.

Harald og Rane reiste på vikingferd med Toste om sommeren og bodde hos ham om vinteren. Etter en tid med vikingferder og utlendighet kom fosterbrødrene til Viken i følge med hæren til danekongen Harald Blåtann - i alt 600 skip. Harald Grenske fikk da av Harald Blåtann styringen over Vingulmark, Vestfold og Agder til Lindesnes. Harald ble gift med Åsta, datter til Gudbrand Kula i Gudbrandsdalen.

En sommer, da Harald og Rane var på hærferd i austerveg og skaffet seg rikdommer, kom de til Svitjod. Der var Olav Svenske konge, sønn til Eirik og Sigrid Storråde. Sigrid var enkedronning da, var rik og eide mange store gardar i Svitjod. Da hun fikk høre at Harald Grenske var kommet i land der like ved, sendte hun bud til ham og bad ham i gjestebud.

Harald fridde til Sigrid ved det høvet, men fikk til svar at han var så vel gift før at det var fullt ut godt nok for ham! De sa ikke stort flere ord til hverandre, og dronningen red bort.

Harald ble tung til sinns og ville enda en gang tale med dronningen. Han tok avsted med stort følge til den gården Sigrid var på. Samme kveld kom en annen konge til gården; han kom fra Gardarike og het Vissevald (eg. Vsevolod). Kongene med følge ble plassert i en stor gammel stue. Det ble skjenket sterkt drikke, og alle ble fulle. Om natten lot dronning Sigrid sine folk gå på dem både med ild og våpen. Alle ble drept! Sigrid sa at slik skulle hun venne småkonger av med å komme fra andre land og fri til henne! Det var etter dette hun ble kalt Storråde.

Mens kong Harald var opp i landet, hadde Rane blitt igjen ved skipene; han hadde styringen over den del av hæren som var igjen der. Da de fikk høre at Harald var tatt av dage, reiste de tilbake til Norge. Rane reiste til Åsta og sa henne hvordan alt hadde gått for seg på ferden, og hva ærend Harald hadde hatt hos dronning Sigrid! Åsta og hennes far Gudbrand ble svært harme over det giftermålet som hadde vært drøftet i Svitjod, og over at Harald mente å gå fra henne.

Åsta fikk en gutt den sommeren. Gutten ble kalt Olav, og det var Rane som øste vann over ham. Åsta giftet seg så med Sigurd Syr på Ringerike. Rane den vidfarende var hos Åsta, han var fosterfar for Olav Haraldsson.

Olav Haraldsson var bare tolv år gammel da han gikk ombord i hærskip for første gang. Åsta sendte Rane, som nå ble kalt "kongsfostre", med Olav for å styre flokken, for Rane hadde ofte vært i viking før! Olav og Rane

med sine menn kjempet utallige slag både i Sverige, Finnland England og Frankrike, og skaffet seg store rikdommer!

En sommer Olav og Rane kom fra viking vestfra, kom kong Adalråds sønner også fra England til Normandie. Der var de sammen om vinteren og sluttet forbund med hverandre. De avtalte at Olav skulle ha Northumberland om de fikk tatt England fra danene. Da sendte Olav fosterfaren Rane til England for å samle hær der, og han sendte med ham mye penger for å lokke folk over til dem. Rane ble i England vinteren over og fikk løfte om troskap fra mange stormenn.

Jeg har tatt disse forkortede utdrag fra Snorre for å belyse hvilken rolle denne kanskje litt ukjente vikingen fra Grenland har hatt i norgeshistorien. Rane hadde omtrent samme forhold til helgenkongen Olav som Gregorius Dagsson hadde til kong Inge Krokrygg ca 150 år senere. Kanskje var "Brattsberg" lendmannsgård allerede på Ranes tid?

En kommentar fra Thor Wølner Gundersen:

Brattsberg kan nok ha vært lendmannsgård på Ranes tid, men det er tvilsomt om Rane har bodd der. Sagaen forteller at Rane var fra Grenland, og Gjerpen var ikke en del av Grenland på den tiden - området var historisk og kulturelt knyttet nærmere til Vestfold. Kjerneområdene i det gamle Grenland var Sauherad, Heddal, Bø, Holla og Solum. Rane kan ha vært fra Sauherad, i alle fall finner vi en Rane Mjonev (=smalnese) som har blitt knyttet til Hem i Sauherad. Hans datter skal ha vært gift med Halvard Sigurdsson, sønn av Sigurd Rise og

sønnesønn til Harald Hårfagre. Halvard og Ranesdatteren hadde, ifølge samme kilde, sønnene Vebjørn på Husaby (St. Hallvards far) og Sigurd Syr. Her beveger vi oss altså i de samme kretser som Rane kongsfostre. Blant Ranes etterkommere er muligens Rane på Bjerknes (Efteløt) (etterslekt på Folkestad, Bø) og slektene på Sodheim og Reine i Sandsvær (1200/1300-tallet), nevnt som forfedre til Klevar-ætta i Sauherad.

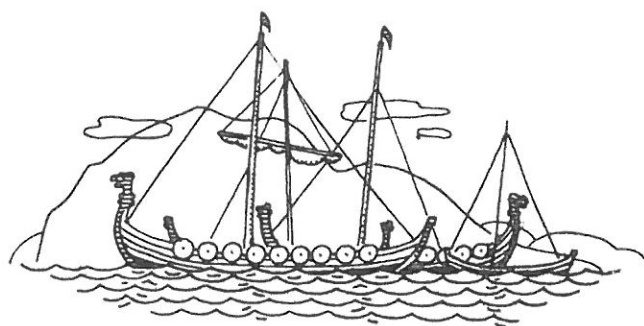
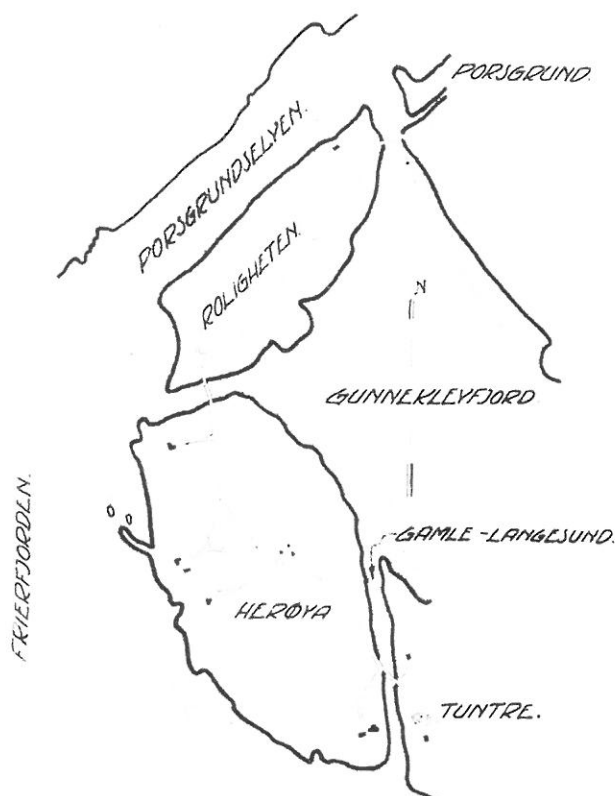
Selvsagt er det mye usikkerhet knyttet til disse teoriene, men det er i alle fall et faktum at navnet Rane holdes i hevd i storslektene etter Rane Kongsfostres tid.

Olav Haraldsson dro som 14-åring med Rane Kongsfostre til England i Viking.

LITT HERØYA – ROLIGHEDEN – HISTORIKK (FRAM TIL STORINDUSTRIENS DAGER)

KLIPP FRA HYDROBLADET NR. 2/1948

Artikkelen nedenfor er en av flere artikler vi vil sakse fra Hydrobladene fra 1940-, 50- og dels 60-tallet. Artiklene gjengis med tillatelse fra Hydro.
Redaktøren

Den som besøker Herøya og Roligheden i dag, vil ha vanskelig for å tro at dette store øyarealet med sine ruvende fabrikkbygninger, sine kaier, veier og sin maskinlarm en gang, for ikke så mange år siden, var en fredfull plett i Frierfjordens nordligste hjørne. Et stykke smilende, dansk landskap, med fargerik, skiftende vegetasjon, et ønskested for enhver som søkte hvile for øye og sinn. Det kan ha sin interesse å kaste et blikk bakover og hente fram noen trekk fra den historiske tradisjon som knytter seg til stedet.

Øst-Telemarks vassdrag, som for største delen står i Norsk Hydros tjeneste, og gjennom sine hundre tusener av hestekrefter danner kraftkilden for den norske kvelstoffindustri, forenes med vassdraget fra

Vest-Telemark ved Ulefoss og når fram til havet i Frierfjorden - noen km sør for Porsgrunn.

I dette elveløpet ligger Herøya - 500 dekar stor - og Roligheden, noe mindre, begge til dels dannet av slam og jord som elven har ført med seg ovenfra Telemark. I dag utgjør de 2 tidligere øyer deler av en halvøy som er landfast i sørøst.

Som øy eksisterte Herøya fram til 1850-årene og var skilt fra fastlandet ved et smalt sund Gamle Langesund. Så ble sundet stengt for alvor da Herøya Isforretning anla en isdam over det for ca. 50 år siden.

Roligheden

Mellom Herøya og den innenforliggende øya Roligheden var det et forholdsvis bredt sund helt ned til våre dager. Men med storindustriens fremmarsj er sundet forsvunnet, og de to naboøyene er nå sammenhengende. Mellom Porsgrunns fastland og Roligheden er det fremdeles et smalt sund -Kulltangundet - med bruforbindelse over til fastlandet.

Herøyas historiske opprinnelse er ikke brakt helt på det rene. Det sannsynligste er at navnet stammer fra vikingetiden, den gang Herøya var samlingsplass for vikingeskip - hærskip. Havneplassene rundt Herøya har alltid vært ansett som gode. Det kan nevnes at i 1880-årene var det på

tale i Stortinget å flytte marinens hovedverft fra Horten til Herøya.

Roligheden hette tidligere Gåsegrund, men i 1780 ble øya kjøpt av Porsgrunnskjøpmannen N. B. Aall, som bygde seg et sommersted der. Dette kalte han «Roligheden», og snart gikk dette navnet over til å bli den faste betegnelse på hele øya.

Under arbeidet med å innhente opplysninger om disse to øyenes historie ble en ofte møtt med den oppfatning at de ingen spesiell historie har. Dette kan kanskje ha atskillig for seg, siden hverken «Herøen» eller Roligheden mer enn så vidt nevnes i de gamle papirer.

Først fra 1770-årene trer de mer fram, og konturene blir fastere tegnet. Før den tid lå begge øyene ganske sikkert mest som beiter og utmark og var til dels skogbevokst. Roligheden tilhørte da storgården Bjørntvedt ved Porsgrunn, og Herøen lå under en storgård av samme navn, men med hovedbølet inne på fastlandet, øst for det egentlige Herøen.

Herøya og det innenforliggende fastlandet utgjorde en gang en stor eiendom, etter norske forhold. Det antas at den var ca. 1000 dekar innmark og 200 dekar skog. Som eier av det daværende Herøen står i 1676 oppført Eggert Erbooe. Det ser ut til at eiendommen forble samlet inntil 1790, selv om eierne skiftet. I 1787 står brødrene Christian og Hans Rolfsen anført som eiere.

Ethvert spor av eiendommens bebyggelse fra gammel tid er forlenget forsvunnet, dessverre. Det er dog grunn til å tro at bebyggelsen lå inne på fastlandet, ikke langt fra Gamle Langesund, da et meget gammelt og ennå eksisterende *tre* muligens har vært *tuntreet* på det gamle Herøen hovedgård. Hans Rolfsens sønn og svigersønn delte senere eiendommen. Sønnen Hans (Hansen) fikk den delen av eiendommen som lå på fastlandet, mens

Jens Bucka.

Knut O- Wersvik, iseksportør og skipsreder.

solgte etter hvert unna deler av Herøen, og det oppsto flere selvstendige gårdsbruk. Hovedgården solgte han i 1846 til Thor Hansen og flyttet selv til Porsgrunn.

Hovedgården ble senere delt på ny. Thor Hansens sønn, Anders

Thorsen, fikk hovedgårdens andel og ga den navnet Vestvold, mens sønnen, Hans Thorsen, overtok den delen som lå nærmest Gamle Langesund. Denne gården fikk navnet Østvold. I 1917 kjøpte Norsk Hydro Herøen, som da var delt opp i 6 forskjellige gårdsbruk og noen mindre hus.

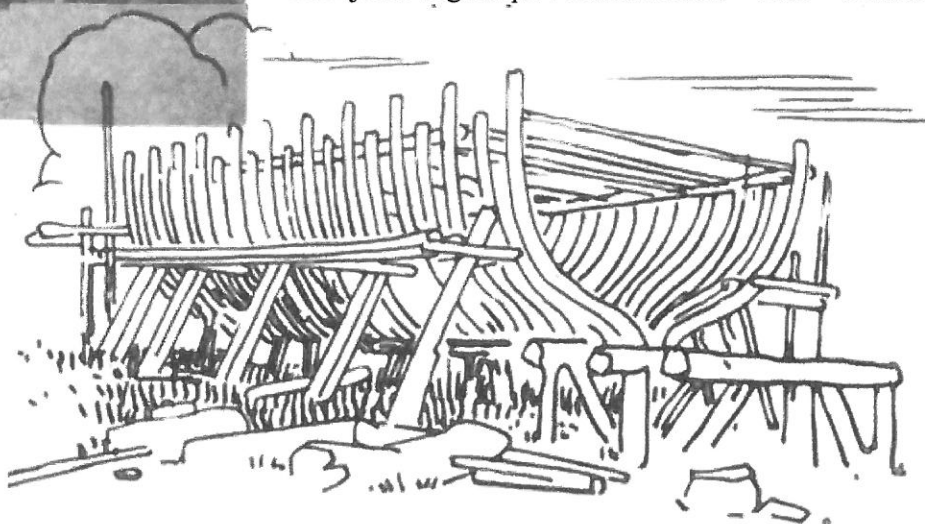
Vestvolds bebyggelse er, som nevnt, flyttet. Bebyggelsen på Østvold ble helt ødelagt under bombeangrepet på Herøya under krigen, og den øvrige bebyggelse er også borte.

Skipsbygging var nær knyttet til Herøya igjennom hele forrige århundre. Allerede i F. W. Thue's bok av 1789, «Forsøg til Beskrivelse af Kragerøe Kiøbstad og Langesunds-fjorden», heter det: «Herøen er smuk og behagelig, og har en Skibskran.» Sikre opplysninger om skipsbygging foreligger ikke før i Jens Buckas tid. Man vet at han i det minste lot bygge et fartøy i de år han bodde på Herøen. Skipet, på hvilket Buckas sønn var kaptein, hadde for øvrig en ulykkelig skjebne. Det forsvant sporløst på en av sine første reiser

I 1858 anla brødrene Knut og Andreas Wersvik et skipsbyggeri inne i Wersvikbukta, som grenser inn til Herøya, og bygde her i de følgende år skonnertene Maagen, Nordstjernen og Nordlyset. I 1864 ble deres svoger Halvor Aas opptatt som kompanjong, og de flyttet skipsbyggeriet til Aas' eiendom på fastlandet nær Gamle Langesund. Her ble så inntil århundreskiftet bygd en rekke fartøyer, briggen Herøen, skonnerten Elise

svigersønnen, Jens Bucka, overtok selve Herøen. *Jens Bucka*, som var skipskaptein, tilhørte en fra Slesvig-Holsten til Norge innvandret slekt. Han nevnes som fører av forskjellige fartøyer som hørte hjemme i Porsgrunn før han slo seg ned på Herøen og bygde seg hus på det senere Vestvold. Stedet beholdt for øvrig navnet Buckagården helt til Hydro lot den siste del av bebyggelsen rive.

Den selvsamme herr Bucka skal etter familietradisjonen ha vært kaperkaptein under krigsårene i begynnelsen av forrige århundre, og han tjente seg rik på virksomheten. Jens Bucka

Thor Andresen og søsteren frk. Margrethe Wersvik..

Løkka.

og skonnertskipene Frier, Skogland, Fjelland, Elverland og Herøen. Barkskipet Heimdal, som ble bygd i 1869, brant mens det ennå sto på stabelen. I året 1900 ble dampskipet Frost bygd og endelig i 1903 skonnertskipet Anne Marie. Nå var det på slutten av treskipenes og seilskutenes dager, og skipsbyggeriet ble kort etter nedlagt for godt.

Skipskaptein Hans Thorsen, som bodde på Østvold, og hans bror på Vestvold ble begge medeiere i bedriften kort tid etter at skipsbyggeriet ble flyttet nær Gamle Langesund, og i de senere år var Hans Thorsen bedriftens disponent. Thorsen var dessuten skipsreder, og navnet Thorsen på Herøya var et kjent navn i distriktet.

Eiendommen Østvold ble etter Hans Thorsens død i 1908 solgt til telemarkingen Sveinung Berge, som i 1917 overdro eiendommen til Norsk Hydro. Gårdsbestyrer Kristensen bodde sa i mange år på Østvold inntil hovedbygningen gikk tapt under krigen.

Vestvold ble etter Anders Thorsens død overtatt av hans datter, som solgte den til J. H. Bakka fra Heddal. Den siste eier før Hydro kjøpte gården, var nylig avdøde Theodor Eriksen.

Brødrene Wersvik var driftige folk. De drev ikke bare med skipsbyggeri og gårdsbruk. De anla også i 1873 Wersvik Isforretning - distriktets største - og de to bedrifter, skipsbyggeriet og isforretningen, skaffet i mange år sikker beskjeftigelse for mange folk.

Også på nordvestre delen av Herøya har det til forskjellige tider vært drevet skipsbyggeri. Eidsvollsmannen Jørgen Aall drev skipsbygging på den søndre del av Roligheden i begynnelsen av forrige århundre. Han kjøpte også en del av Herøya av Jens Bucka og innlemmet dette i sitt skipsbyggeri, som lå vis a vis. I slutten av 1870-årene gjenopptok et konsortium fra Porsgrunn skipsbygging på denne delen av Herøya, som kaltes «Fjæra». Fjæra ble senere innlemmet i gården Nordre Tangen, hvis eier var Thor Andresen. Thor Andresen er sønn av den tidligere nevnte Andreas Wersvik, og han og søsteren, frk. Margrethe Wersvik, er de eneste gjenlevende av de tidligere eiere av Herøya. - De nyter begge sitt otium på sin eiendom Løkka i nærheten av

salpeterfabrikkene, innenfor det område vi i dag kaller Herøya. Og vi må erklære oss enige med disse to gamle i at Herøya langt fra har vært fattig hverken på historie eller tradisjon.

Om Roligheden i eldre tider foreligger følgende: I 1756 eide Carl Deichmann, som bodde på Frednes i Porsgrunn, denne øya, som den gang het Gaasegrund. I 1870 ble øya kjøpt av den kjente kjøpmann i Porsgrunn Nic. B. Aall, og denne bygde på øyas søndre del et meget flott sommersted. N. B. Aalls sønn, Jørgen Aall, overtok Roligheden og ble boende der til sin død i 1833. Jørgen Aall drev også, som før nevnt, skipsbyggeri på øya, og på den nordre delen hadde Aall opplag av planker og bord for sin trelastforretning.

Etter Aalls tid skiftet Roligheden mange ganger eiere - var delt i to eiendommer, og kom atter på én hånd.

I 1850-årene ble det oppført våningshus på den nordre delen, de eksisterte inntil for noen år siden.

I 1871 ble denne del utlagt til sagbruk, og det ble oppført dampsg der. Sagbruket skiftet også eiere flere ganger, inntil det ble nedlagt omkring århundreskiftet.

Senere ble nedre del av Roligheden også tatt i bruk av industrien. Blastine-fabrikken for fabrikasjon av et nytt sprengstoff ble anlagt av en engelskmann Mr. Palmer på det sted hvor Jørgen Aall hundre år tidligere hadde hatt sitt skipsverft. Etter noen års forløp ble denne fabrikk nedlagt, og Porsgrunn kommune overtok byggingen til bruk for forsorgsvesenet. Bygningen ble revet for et par år siden.

Blant de mange eiere av Roligheden i forrige århundre er det særlig ett navn som trer mer i forgrunnen. Det er Erik Rasmussen, som eide nedre Roligheden fra 1861-1907. Rasmussen drev skipsbyggeri og sagbruk og var for øvrig interessert i en rekke bedrifter. Sønnen Otto Rasmussen overtok eiendommen etter faren og solgte den etter hvert ut til Cementstøperiet og Metallurgen.

At storindustriens fremmarsj på Herøya fra 1928 og fremover må ha virket revolusjonerende på de gamle tradisjonelle forhold, er jo både naturlig og forklarlig. Der hvor det før var noen mindre gårdsbruk, er det nå store industrianlegg, og den landlege idyll er brakt ut av isolasjonen og er blitt omskapt til en innbringende storindustri. De kjempestore fabrikkbygninger, den 700 meter lange kai mot Frierfjorden osv., forteller litt om dimensjonene, og snart kommer også jernbanespolet fra Porsgrunn og knytter Roligheden og Herøya enda fastere sammen med distriktet innenfor.

T. N.

Tuntreet på Herøya.

LAGSTUR TIL STOCKHOLM?

AV REDAKTØR

Selv om vi ikke lyktes med en fellestur i fjor forsøker styret nok en gang i år å arrangere en lagstur for medlemmene i Grenland Ættehistorielag. Målet denne gangen er Stockholm. Thor Wølner Gundersen, viseformann, forteller at han har fått en preliminær pris og opplegg fra et lokalt buss-selskap. Prisen vil havne på rundt 1800 kr dersom vi klarer å få til 30 mennesker på en slik tur. Avreisen er lagt til fredag 11. juni hvor fredagen går med til å reise til Stockholm. Lørdagen har vi til å oppleve byen, men det legges også opp til en guidet tur denne lørdagen. Bussen returnerer til Norge på søndagen. I tillegg er også overnatting og frokost inkludert.

Ta en telefon, eller send en epost til: **Thor Wølner Gundersen** dersom du vil være med på turen. Frist for tilbakemeldingen settes til 31. mars 2004.

FRA HISTORISK FORUM

AV THOR WØLNER GUNDERSEN

Historisk Forum er en organisasjon med representanter for alle de historiske foreningene og institusjonene i Skien. Grenland Ættehistorielag er selvsagt også med, representert ved undertegnede (som også møter for Skiens Historiske Arkiv).

HF arbeider aktivt med å få utgitt et byhistorisk leksikon for Skien kommune. I den forbindelse trenger vi forfattere med god lokalhistorik kunnskap om ett eller flere emner. Forfatterne vil få en liten godtgjørelse for sitt arbeid. Foreningenes representanter er kontaktmenn i sine foreninger. Medlemmer i Grenland Ættehistorielag som ønsker å være med på dette, kan melde fra om sitt emne til undertegnede.

HF har også inngått en avtale med Kulturavdelingen i Skien om arbeid med å oppdatere kommunens registrerte kulturminner (automatisk fredede fornminner, fredede bygninger osv). Kulturminnene er plottet inn på kommunens kart, vår oppgave blir å finne ut mer om kulturminnene – hvem som har bodd i bygningen, sagn og historier knyttet til kulturminnet osv. På kartene vil det så bli etablert en link til disse tekstene. Vi har lister over kulturminnene. Meld fra til undertegnede hvis du vil være med på dette arbeidet.

HF har også sagt seg villig til å arrangere foredrag og byvandring for eldre i Skien kommune. Kom gjerne med forslag på emner.

Thor Wølner Gundersen,
Formann, Historisk Forum

SPØRSMÅL OG SVAR

Fra Trine van der Meer har redaksjonen fått følgende spørsmål:

Dischler, opprinnelig fra Tyskland, kom til Hadeland som glassblåser. Han hadde trolig to sønner, den ene grenen kom til Trondheim, den andre ble trolig værende i Hadelands-traktene. Tre brødre av Trondheims-grenen:

Odin Kristian Dischler, f. ca. 1870

Paul (?) Dischler, slakter i Trondheim

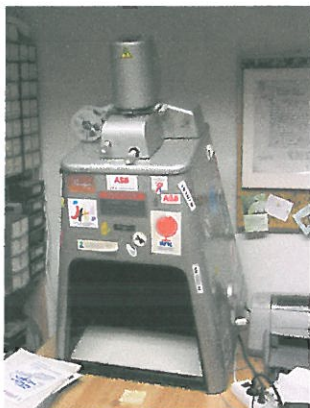
Carl Dischler, kunstmaler, flyttet til Sverige (Kristinehamn?). Odins sønn Egil Dischler flyttet til Gjøvik ca. 1960. Seks barn, tre bor i Gjøvik.

Vet noen mer om denne slekta? Ta i så fall kontakt med redaksjonen.

KJØP OG SALG

LESEAPPARAT GIS BORT

Jeg gir bort et leseapparat for mikrofilm.

Apparatet er av typen REKORDAK Archival Reader fra Kodak. Det er kommet fra Statsarkivet i Kristiansand i sin tid og har et problem. Etter at lyspæra gikk fløyten, viste det seg at det var helt håpløst å skaffe ny. Har forsøkt alle steder i Norge, England og USA, men til ingen nytte.

Apparatet fungerer nå, men lyset er meget svakt. Det er byttet trafo på apparatet slik at det var mulig å bruke andre pærer, men dette har ikke blitt helt bra.

Dersom det er noen nevenyttige som har lyst til å forsøke å bygge det om, er det bare å ringe: **Jan Christensen, tlf: 35 52 47 08 på kveldstid.**

SOLUM KIRKEBOK PÅ MIKROFILM TIL SALGS

På grunn av ovenstående leseapparat, selger jeg følgende filmruller:

HF 210 – Skien 1814-43, 1843-46, Solum 1701-1716, 1713-1761, 1761-1814

HF 211 – Solum 1816-1833, 1834-48

HF 212 – Solum 1848-59, 1859-76, 1848-59(Mælum), 1859-79(Mælum)

HF 213 – Mælum 1859-1879, Kongl. Forordninger 1743-88, Mælum 1814-33

NO 278 – Solum 1833-43, 1844-55, Skåtøy 1884-1898,

NO 279 – Solum 1856-64, 1876-1898

NO 280 – Mælum 1880-1898, Kilebygda 1860-1902, Atrå, Mel, Dal 1814-1843

Rullene selges til kr 150,- pr stk.

De er i meget god stand.

Ring: **Jan Christensen, tlf 35 52 47 08**

**GRENLAND
ÆTTEHISTORIELAG
ÅRSMØTE 25. MARS
2004**

**VI MØTES KL. 19:00 I EIDANGER
MENIGHETSHUS**

**FORSLAG TIL ÅRSMØTET MÅ VÆRE
STYRET I HENDE SENEST 14 DAGER
FØR MØTET.**

**FOREDRAGSHOLDER I ÅR ER TOR
BJØRVIK.**

**HAN VIL FORTELLE OM "LINJER
MELLOM SILJAN, EIDANGER,
HEDRUM OG BRUNLANES"**

VEL MØTT!